
A MAGYAR ÉS A SZLOVÁK (SZLÁV) NÉVTANI TERMINOLÓGIA ÖSSZELETÉSE¹

1. Magyar és szlovák (szláv) névtani terminológiai kutatások. – A magyar névtani szakirodalomban az utóbbi években gyakran találkozhatunk névtani terminológiai vonatkozású írásokkal (BÖLCSKEI 2012a, 2012b; FARKAS 2008, 2012; HOFFMANN 2008, 2012; JUHÁSZ 2004; ÖRDÖG 2010; SLÍZ 2010, 2012; VÖRÖS 2009; korábban MIKESY 1960; HAJDÚ 1979 stb.). Mivel a magyar névkutatás területén zajló terminológiai munkákat FARKAS TAMÁS nemrég összefoglalta (FARKAS 2011), a továbbiakban csak a szlovák (szláv) névterminológiai kutatásokkal foglalkozom.

Az 1959-ben Krakkóban megtartott első nemzetközi szláv névtudományi konferencia nyomán alakult meg a Nemzetközi Szlavisztikai Komité Onomasztikai Bizottsága, melynek Terminológiai Albizottsága fontos szerepet játszott a szláv névtani terminológiai kutatások elindításában és megszervezésében. A Terminológiai Albizottság élére a cseh Ján Svobodát választották, aki a szláv névtani terminológia egységesítésének kezdeményezője volt. Az említett testületnek és a Német Tudományos Akadémia Szlavisztikai Intézetének együttműködésével készült el az első névtani terminológiai szótár „Grundbegriffe der Namenkunde” címen (WITKOWSKI 1964).

A továbbiakban megélénkültek a névterminológiával kapcsolatos vizsgálatok. 1964-ben alakult meg a Szlovák Tudományos Akadémián belül a Szlovák Névtudományi Bizottság (Slovenská onomastická komisia) Vincent Blanárnak köszönhetően, aki a bizottság első elnöke lett (a szlovák névtudomány múltjáról és jelenéről bővebben l. BAUKO 2008). Az első szlovák névtani konferencián az egyes tanulmányokban és a vita során terminológiai kérdésekkel is foglalkoztak a kutatók (l. BLANÁR–MAJTÁN 1968). Az ötödik szlovák névtani konferencia (1972) kérdésköreinek egyike a szláv és nemzetközi névtani terminológia volt (l. MAJTÁN 1976, ŠMILAUER 1976, WITKOWSKI 1976).

1973-ban jelent meg az első szláv (bár német névtani terminusokat is tartalmazó) névterminológiai szótár „Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky. Grundsystem und Terminologie der slawischen Onomastik” címen (SVOBODA–ŠMILAUER–OLIVOVÁ–NEZBEDOVÁ–OLIVA–WITKOWSKI 1973). Anyagát az 1960-as években a cseh JÁN SVOBODA kezdte összeállítani (l. BLANÁR 1962). A szláv névtanósok segítségével 11 szláv nyelvből mintegy 400 terminust gyűjtött össze, s a többszöri változtatás után az utolsó jegyzéket 1971-ben készítette el. Ugyanebben az esztendőben egészségügyi okok miatt lemondott a Nemzetközi Szlavisztikai Komité Onomasztikai Terminológiai Albizottságának vezetéséről, így ennek új elnökévé Božidar Vidoeskit (Skopje) választották. A terminológiai munkacsoport abban egyezett meg, hogy a mintegy 400 terminusból álló listát a felére csökkentik, és néhány újabb terminust is felvesznek a szótárba. A szótár a következő sorrendben közli nyelvek szerint a névtani terminusokat (zárójelben feltüntetem az egyes nyelvekben használatos terminusokat összeállító névkutatók családnevét): cseh (OLIVA, OLIVOVÁ–NEZBEDOVÁ, SVOBODA, ŠMILAUER), szlovák (BLANÁR), lengyel

---

¹ Készült a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutatási Ösztöndíjának támogatásával.

(KARAŠ), luzsikai szerb (PETR), orosz (SUPERANSKAJA, PODOLSKAJA), ukrán (NIMČUK), fehérorosz (BIRILLA), szerbhorvát (PAVLOVIĆ), szlovén (BEZLAJ), macedón (VIDOESKI), bolgár (ZAIMOV), német (WITKOWSKI). A terminusok magyarázata cseh és német nyelvű. Szemléltetésképpen néhány példa is fel van tüntetve. A lap alján lévő megjegyzésekben az adott terminus egyes nyelvekben való eltérő értelmezéséről is olvashatunk. A kiadvány végén található a betűrendbe szedett mutató (terminuslista) nyelvek szerint. A szótár előszavában a szerkesztők jelzik, hogy számolnak a névtudomány további fejlődésével és azzal, hogy mind a rendszert, mind a terminusok jegyzékét ki kell majd egészíteni (SVOBODA et al. 1973: 19).

Az 1973-as szláv névterminológiai szótár átdolgozott változata 1983-ban Skopjében „Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika. Osnovnaja sistema i terminologija slavjanskoj onomastiki. Grundsystem und Terminologie der slawischen Onomastik” címen jelent meg. A mintegy 200 terminust tartalmazó szótárban néhány változás történt az 1973-as kiadáshoz képest. A terminusok rendszerezése valamelyest változott, mivel újabb terminusok is belekerültek, mások viszont kimaradtak belőle. Néhány terminus meghatározását pontosították, egyéb példákkal szemléltették. Az 1973-as kötetben nem minden szláv nyelvben tüntették fel a terminusok megfelelőit, ezért az átdolgozott kiadásban pótolták a hiányzó adatokat. A terminusok magyarázata macedón, orosz és német nyelvű. Az 1983-as kötet munkálataiba az 1973-as kiadásban részt vevő kutatókon kívül újabbak – JENTSCH (luzsikai szerb) és ŠIMUNOVIĆ (szerbhorvát) – is bekapcsolódtak.

Az egyes szláv nyelvekben (lengyel, cseh, szlovák, luzsikai szerb, orosz, ukrán, fehérorosz, bolgár, macedón, szerb, horvát, szlovén) folytatott terminológiai kutatásokról újabban a „Slowiańska onomastyka. Encyklopedia” (RZETELSKA-FELESZKO-CIEŚLIKOWA-DUMA 2002–2003) első kötetének „Terminologia onomastyczna” című negyedik fejezetében (81–94) olvashatunk. A második kötet az egyes szláv nyelvek szerint tartalmazza a névtani terminusok indexét (567–602).

A Nemzetközi Névtudományi Társaság (ICOS – International Council of Onomastic Sciences) által szervezett 2002-es uppsalai kongresszuson a cseh Milan Harvalík kezdeményezte a névtani terminológia nemzetközi egységesítését, s egy terminológiai munkacsoport létrehozását, mely 2004-ben meg is kezdte működését. A legalapvetőbb névtani terminusok listáit, rövid meghatározásukat (példákkal is szemléltetve) angolul, franciául és németül tették közzé a szervezet honlapján (l. Icosweb). A terminusok listája után található a névtani terminológiával foglalkozó válogatott szakirodalom, s a terminológiai munkacsoport tagjainak neve.

Az egyes nyelvekben használatos névtani terminológia alakulását nagyban befolyásolják az adott nyelven született névtani tanulmányok, monográfiák, kiadványok. A szlovák névtanban VINCENT BLANÁR és JÁN MATEJČÍK újszerű névtani terminológiát és módszereket vezetett be kétkötetes (1978, 1983) „Živé osobné mená na strednom Slovensku” (Élő személynevek Közép-Szlovákiában) című közös kiadványában. A névanyag feldolgozásában a strukturalista szemléletmód érvényesül. Az élő személyneveken belül hat funkcionális elemet különítenek el: családnév, keresztnév, egyéni jellemnév ’egyéni ragadványnév’, élő családi név ’öröklődő ragadványnév’, háznév, apellatívum (névkiegészítő). BLANÁR dolgozta ki az ún. tartalmi és motivációs modellek szimbólumokkal való jelölésének módszerét is. Szemiológiai, funkcionális és strukturalista szemléletmódú általános névelméleti monográfiáiban (BLANÁR 1996, 2008) az általa bevezetett (és egyéb szerzőktől származó) névtani terminusok magyarázatára nagy hangsúlyt fektet. Az egyes

tulajdonnévi terminusok rendszerezésével, meghatározásával, illetve újabbak bevezetésével MILAN MAJTÁN több munkájában is foglalkozott (l. MAJTÁN 1979, 1989, 1996, 2011, 2012). Az elmúlt évtizedekben sorra jelentek meg további szlovák (DVONČ 1966, 1983; GARANČOVSKÁ 2009; HORECKÝ 1994; IMRICHOVÁ 2002; KRŠKO 1998, 2009; OLOŠTIAK 2010; VALENTOVÁ 2009, 2012, megj. e.; ŽIGO 2008, 2010 stb.) és cseh (HARVALÍK 2003, 2008; KUBA 1997; OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ 1998; ŠRÁMEK 1999; ZGUSTA 1995 stb.) névkutatók tollából terminológiával kapcsolatos tanulmányok. Napjainkban is igény mutatkozik a névtudományban használatos szakkifejezések szótározására: erre példa az elmúlt hónapokban kiadott ukrán névterminológiai szótár (BUČKO–TKAČOVA 2012).

2. A magyar és a szlovák (szláv) névtani terminusok összevetése. – Az alábbi összevetés elsősorban az előzőekben említett szláv névtani terminológiai szótárak és a vonatkozó tanulmányok alapján készült. A szlovák nyelvben használatos névtani terminusokat a továbbiakban az eredeti, szlovákos formában közlöm.

2.1. A tudományterület megnevezése és tárgya. – A tulajdonnevek vizsgálatával foglalkozó tudományt a magyar nyelvben *névtudomány*-nak, *névtan*-nak, a szláv nyelvekben pedig *onomastiká*-nak nevezik. A terminus a görög eredetű *onoma* 'tulajdonnév' szóból származik. A szlovákban a *tulajdonnév* szó megfelelőjeként az *onymum* ~ *proprium* ~ *vlastné meno*, illetve többes számban az *onymá* ~ *propria* ~ *vlastné mená* 'tulajdonnevek' használatos. Az egyes névfajtákra vonatkozó idegen eredetű névtani terminusok utótagjában az *onymum* ~ *onymá* szakszó található. Az *-onymia* utótagú műszavakat (*antroponymia*, *toponymia*, *chrématonymia*) a névkészletre, egy adott területen vizsgált névállományra használják. A továbbiakban láthatjuk majd, hogy a magyar névtudományra a belső keletkezésű (magyar) terminusok, a szlovák (szláv) névtanra pedig az idegen eredetű szakkifejezések használata a jellemző.

A szlovák (szláv) névtudomány főbb kutatási területei közé tartozik az: 1. *antroponomastika* (személynévtan); 2. *toponomastika* (helynévtan); 3. *chrématonomastika* (a névtudomány azon ága, mely a terepen és a térképeken nem rögzített emberi alkotások neveivel foglalkozik; pl. eseménynév, intézménynév, terméknev, tárgynév).

2.2. A tulajdonnevek rendszerezése. – A tulajdonneveket alapvetően aszerint lehet rendszerezni, hogy élő vagy élettelen denotátumra vonatkoznak-e. A *bionymá*-k élőlények (vagy az ember által élőnek képzelt denotátumok), az *abionymá*-k pedig élettelen denotátumok, emberi létesítmények, szellemi alkotások tulajdonnevei.

2.2.1. A bionymá-k közé tartoznak az antroponymá-k 'személynevek', a *zoonymá*-k 'állatnevek' és a *fitonymá*-k 'növénynevek'. A *bionymá*-kon belül különálló csoportként tüntetik fel az ún. *nepravé antroponymá*-kat ('nem valódi, fiktív személynevek'), vagy másképpen *pseudoantroponymá*-kat ('álszemélynevek') (vö. J. SOLTÉSZ 1979: 152–72). Az *álanthroponimák* a valóságban nem létező személyeket, illetve személyeknek képzelt denotátumokat azonosítanak. Ebbe a csoportba sorolhatók a *teonymá*-k ('istenek nevei'), az irodalmi művekben, mesékben előforduló fiktív szereplők nevei (*irodalmi* ~ *írói nevek*), valamint egyes játékok (pl. babák) nevei. A szláv nyelvekben a *fiktív állatnevek* szlovák megfelelője a *nepravé zoonymá*, *pseudozoonymá* szakkifejezés, mely a valóságban nem létező, csak a mitológiában, mesékben stb. előforduló állatok megnevezésére utal.

Az *antroponimák*-on belül megkülönböztetik az *individuális* és *kollektív személynevek*-et. Az *individuális* (egyéni) *antroponimák* fajtáira a következő terminusokat használják a szlovák nyelvben: *priezvisko* 'családnév', *krstné meno* ~ *rodné meno* 'keresztnev ~ születési név', *hypokoristikum* 'becenév', *prezývka* 'ragadványnev', *krycie meno* ~ *fiktonym* ~ *pseudonym* 'álnév'. Egyes terminusok nem használatosak a magyar névtanban: a szlovák (szláv) névtani terminológiában a férfi által álnévként viselt női nevet *pseudogynym*-nek, a nő által álnévként viselt férfinévet *pseudoandronym*-nek nevezik (BAUKO 2012b). A történeti személynevekkel kapcsolatban használatos a *príméno* 'megkülönböztető név', *šľachtický prídomok* 'nemesi előnév' terminus. A világhálón történő elektronikus kommunikációból adódóan keletkezett a *nick* 'internetes azonosítónév, nicknév' terminus (vö. DAVID 2006, RAÁTZ 2008).

A magyar névtanban az egyéni személyneveken kívül nem szokták megkülönböztetni a csoportos személyneveket. A szlovák (szláv) névtudományban a *kollektív* (csoportos) *antroponimák* fajtáira vonatkozó terminusok az *etnonymum* 'népnév', *katojkonymum* ~ *obyvateľské meno* 'lakossági név' (a helység, ország, tájegység lakosait jelöli, pl. *Bratislavčan* 'pozsonyi lakos', *Budapešťan* 'budapesti lakos') és a *prezývkové obyvatel'ské meno* 'lakossági ragadványnev' (pl. Peredmér ~ Predmier lakosait *Korenári* 'tösgyökeresek' néven emlegetik, mert erősen lokálpatrióták, az idegeneket nem fogadják szívesen a faluban). A magyar nyelvben az említett csoportnévfajták közül a népnevek és a lakossági nevek köznevek (a szláv nyelvek közül az oroszban szintén a köznevekhez tartoznak), de az egy (vagy több) település lakosaira használatos kollektív ragadványnevek tulajdonnévi státusza (nagy és kis betűs írásmódja) ingadozik (a névtanban tulajdonnévnek tartják, de pl. a néprajzi szakirodalomban következetesen kis kezdőbetűvel írják, és köznévként értelmezik őket). A szlovák (szláv) névtanban a kollektív személynevek közé sorolják a családokra vonatkozó összefoglaló neveket is. A *családnév* szlovák megfelelője *priezvisko*, de a többes számban lévő alakváltozatokra, melyek az egész családra vagy néhány tagjára vonatkoznak, a *rodinné meno* 'családi név' terminust használják (pl. *Szabóék*, *Vargák*). A történelemből ismert családok nevének többes számú alakjára a *rodové meno* 'származási név' kifejezés használatos (pl. *Árpádok*, *Habsburgok*).

2.2.2. Az *abionymá*-kon belül két fő csoportot különböztetnek meg: a *toponymá*-kat ('helynevek') és *chrématonymá*-kat ('emberi alkotások nevei'). A *geonymá* ('földrajzi nevek') szakkifejezéssel a Földön lévő földrajzi objektumokat, a *kozmonymá* ~ *astronymá* ('csillagnevek') terminussal a Földön kívül található égitesteket azonosítják. A *toponymá*-k közé tartoznak a következő helynévfajták (vö. HOFFMANN 1993: 36–7): *ojkonymá* 'ember által lakott helyek nevei, helységnevek', *anojkonymá* 'ember által nem lakott helyek nevei' (pl. *határnevek*; a magyar terminus szlovák megfelelője *chotárne názvy*), *choronymá* 'államnevek, területi egységek nevei', *hydronymá* 'víznevek', *oronymá* 'hegynevek, domborzati nevek', *speleonymá* 'barlangnevek', *hodonymá* 'útnevek', *urbanonymá* 'utcanévek, közterületek nevei'.

A *chrématonymá*-k között tárgyalják a további névfajtákat: *pragmatonymá* 'termékek' (ezen belül megkülönböztetik a *sérionymá*-kat 'sorozatgyártással készült termékek nevei' és az *unikátonymá*-kat 'egy példányszámban legyártott termékek nevei'), *logonymá* 'intézménynevek', *chrononymá* 'történelmi események nevei', *literáronymá* 'irodalmi művekben előforduló tulajdonnevek', *ideonymá* 'művészeti alkotások, irodalmi címek nevei' (a zeneművek címeire a *muzikonymá* terminus is használatos), *dokumentonymá*

'dokumentumok, szerződések nevei', *faleronymá* 'kitüntetések, díjak nevei', *akcionymá* 'rendezvények, konferenciák nevei'.

2.3. A névtani terminusok használati köre. – Egyes terminusok gyakrabban fordulnak elő, mások ritkábban használatosak. Például a *helynevek*-en belül a *közterületek nevei*-t a szlovák (szláv) névtanban *urbanonymá*-knak nevezik. A terminust elsősorban az *utcanemek*-re használják. A közterületek nevei közül a *terek nevei*-t ritkábban *agoronymá*-knak is hívják (vö. gör. *agora* 'ókori görög város piactere'). A *víznevek*-re vonatkozó összefoglaló *hydronymá* terminuson kívül ritkán használatosak az egyes alfajtaíra az *oceánonymá* 'óceánok, tengerek nevei', *helonymá* 'mocsarak nevei', *limnonymá* 'állóvizek (tavak, víztározók) nevei', *potamonymá* 'folyóvizek nevei' megnevezések. A gyakoribb *logonymá* ('intézménynevek') terminus mellett szinonimaként néha megjelenik az *inštitucionymá* megnevezés is.

Egy terminus frekvenciátalabbá válásához a tematikus névtani konferenciák is hozzájárulhatnak. A 2012 októberében Łódźban (Lengyelország) megrendezett szláv névtudományi konferencia a „Mikro- és makrotoponímia” címet viselte. A *mikrotoponimák* kisebb kiterjedésű földrajzi objektumok megnevezései, szűk körben, kisebb közösségben ismert és használatos helynevek (pl. határrészek nevei, dűlőnevek); a *makrotoponimák* nagyobb kiterjedésű földrajzi objektumok megnevezésére szolgálnak, széles körben ismertek és használatosak (pl. államnevek, helységnevek). Az említett műszavak a szlovák névtanban ritkán használatosak, de egyes szláv nyelvekben (pl. orosz, horvát, macedón) gyakoribb előfordulásúak. A konferencia programjában 31 előadás címében szerepelt a *mikro-* vagy *makrotoponima* terminus (19 címben fordult elő a *mikrotoponima*, 4-ben a *makrotoponima*, 8-ban pedig mindkettő), s e műszavak egyéb résztvevők előadásában is gyakran elhangzottak.

2.4. Nemzetközi és szlovák eredetű terminusok. – A szlovák névtani tanulmányokban a nemzetközi terminusok mellett a szlovák nyelvű megfelelők is használatosak. Az idegen nyelvű terminusok dominálnak, de egyes szerzők a hazai szakkifejezések használatát is preferálják. A nemzetközi és szlovák terminus felváltva szerepel(het): pl. *antroponymá* ~ *osobné mená* 'személynevek', *zoonymá* ~ *mená zvierat* 'állatnevek', *fytonymá* ~ *mená rastlín* 'növénynevek', *toponymá* ~ *zemepisné názvy* 'földrajzi nevek', *urbanonymá* ~ *názvy ulíc* 'utcanemek', *anonymá* ~ *terénne názvy* 'ember által nem lakott helyek nevei, terepnevek', *oronymá* ~ *názvy vrchov* 'hegynevek', *hydronymá* ~ *vodné názvy* 'víznevek'. Az analitikus szlovák terminusokban látható, hogy a *név* szó két változatban használatos: a *meno* lexéma az élőlényekre (személy, állat), a *názov* pedig élettelen denotátumokra (hely, tárgy, intézmény stb.) vonatkozik. A *meno* 'név' szónak van egy szűkebb értelmezése is: a hivatalos dokumentumokban a *krstné meno* ~ *rodné meno* rövidítéseként 'keresztnev' jelentésben él. Egyes szlovák névtérterminusoknak viszont nem használatos a nemzetközi megfelelőjük szlovák kontextusban: pl. *priezvisko*, *krstné meno* ~ *rodné meno*, *prezývka*.

2.5. A terminusok szűkebb és tágabb értelmezése. – Néhány terminus szűkebb és tágabb értelemben is használatos. Példaként említhetjük az *oronymum* szakszót, mely a szlovák névtanban elsősorban a *hegynév* szinonimájaként fordul elő, de tágabban a *domborzati nevek*-re is használatos. A szláv névtérterminológiai szótár alapján az *oronima* a

szárazföld és a tengerfenék felszínének függőleges tagozódása szerinti térszíninformát (pl. hegység, dombság, hátság, hát, hegy, domb, szikla, oldal, lejtő, völgy, medence, mélyföld, szoros, hágó, nyereg, szakadék, szurdok, szoros, síkság, sík, fennsík, plató, tábla) megnevező tulajdonnév (SVOBODA et. al. 1973: 65).

2.6. Általános névtani terminusok. – Az általános névtani terminusok közül gyakran találkozhatunk a szláv névtani szakirodalomban az *onymizácia* ~ *proprializácia* 'tulajdonnevesülés', *apelativizácia* ~ *deonymizácia* ~ *deproprializácia* 'köznevesülés', *transonymizácia* 'tulajdonnévosztály-váltás' szakkifejezésekkel.

A névtanon belül egyes szláv névkutatók különféle diszciplínákat is megkülönböztetnek: *všeobecná* ~ *teoretická onomastika* 'általános névtan', *onomastická gramatika* 'névtani grammatika' (vö. *onomastická štylistika* 'névstilisztika', *onomastická semantika* 'névszemantika', *onomastická dialektológia* 'névdialektológia', *kontaktná onomastika* 'névkontaktológia', *onomastická lexikografia* 'névlexikográfia'), *literárna onomastika* 'irodalmi onomasztika', *mytologická onomastika* 'mitológiai onomasztika', *socioonomastika* 'szocioonomasztika' (bővebben l. BAUKO 2011), *psychoonomastika* 'pszichoonomasztika', *areálová onomastika* 'areális onomasztika, névföldrajz', *kognitívna onomastika* 'kognitív onomasztika' stb.

2.7. A névfajta szerinti besorolás nehézségei. – Egyes tulajdonnevek névfajta szerinti besorolása problematikus lehet, s ez terminológiai kérdéssel párosulhat. Példaként említeném a *bece-* és a *ragadványnevek* között is tárgyalt neveket (l. BAUKO 2009: 15). MILOSLAVA KNAPPOVÁ (2000) szerint a *bece-* és a *ragadványnevek* határán álló nevek mindkét személynévfajtába besorolhatók. Két alapvető típusról ír: 1. A keresztnév átalakul, deformálódik, s a végső forma gyakran azonos a közszavakkal vagy más tulajdonnevekkel: pl. *Klára* > *Králik* 'nyúl', *Andrea* > *Andromeda*. 2. Játékos rimelés eredményeként jön létre a név: pl. *Viktor* > *Doktor*, *Hanna* > *Panna* 'szűz'. HAJDÚ MIHÁLY a keresztnévekből származó csúfoló jellegű nevek többségét a *becenevek* között tárgyalja, de azokat, amelyek esetében az alpnév nehezen következtethető ki, a *ragadványnevek*hez sorolja: pl. *Anasztázia* > *Kanaszta*, *Mónika* > *Monokli*, *Szandra* > *Szalamandra* (vö. HAJDÚ 1994, 2003).

2.8. Névtani terminusok keletkezése. – A névtani terminológia az idők során változik, napjainkban is keletkezhetnek újabb szakkifejezések. A szláv „internacionális” névterminológia hatására jómagam is létrehoztam új terminusokat. Azokat a személyneveket, melyek étel- és italnévből származnak, illetve az étkezéssel, italozással, gasztronómiával függnek össze, *gasztroantroponimák*-nak nevezem (l. BAUKO 2012a).

A szlovák terminológiában használatos *prezývkové obyvateľské meno* 'lakossági ragadványnév' terminus magyar megfelelőjeként megalkottam a *közösségi ragadványnév* szakkifejezést (BAUKO megj. e.). *Közösségi ragadványnév*-nek nevezem az egyes települések lakosságának azonosítására használatos kollektív (csoportos) személyneveket. A közösségi ragadványnév keletkezését a névasszociáció is motiválhatja. Például Deresk község lakosait *Pacalok*-nak, *Pacalfalviak*-nak hívják. A *Deresk* hivatalos szlovák megfelelője *Držkovce* (a népi magyarázat szerint a helyiek a szlovák nevet a *držat* 'tartani' szóból származtatták, arra utalván, hogy a falu a megye északi részének tartópillére). A szlovák megnevezés a *držková* 'pacal' szót asszociálta a névadókban (a környező falvak

magyar lakóiban), így magyarra fordítva, *közösségi ragadványnév*-ként (*Pacalok* ~ *Pacalfalviak*), illetve *helységragadványnév*-ként (*Pacalfalva*) kezdték használni.

Az újabb (hely)névtani terminusok közül megemlíthető az *orohodonima* kifejezés, amelyet a *hegy-* vagy *sziklamászóutak nevei*-re használtam (l. BAUKO 2007, 2010). A *hegy-* vagy *sziklamászóutak nevei* (*orohodonimák*) a *mikrooronimák*-hoz sorolandók: *hegy-* vagy *sziklarész*nevek, melyek a *hegy* vagy *szikla* rövidebb szakaszát, a *hegy-* vagy *sziklamászó(k)* által tervezett, kiépített, megmászott és elnevezett útvonalat identifikálják (l. BAUKO 2004). Az *orohodonima* terminust két meglévő szó vegyítésével hoztam létre: az *oronima* a *hegy*nevekre, a *hodonima* az *utak* neveire használatos kifejezés (a görög eredetű *orosz* 'hegy' és a *hodosz* 'út' szóból). Mivel a *sziklamászóutak* nevei a *sziklamászók* zártabb közösségében, szociolektusában használatosak, a *szocioorohodonimák* megnevezést is alkalmaztam.

3. Összegzés. – A magyar és a szlovák (szláv) névtani terminológia összevetése során láthattuk, hogy míg a magyar névtani terminológiára a magyar terminusok használata (hungarocentrikusság), a csupán egyetlen nyelvben élő terminusok alkalmazása, addig a szlovák (szláv) névtani terminológiára az idegen terminusok használata (internacionalizmusra való törekvés), a több nyelvben is hasonló alakban és jelentésben élő terminusok alkalmazása jellemző.

A tulajdonnevek kutatói (mint minden tudományág kutatói) gyakran szembesülnek terminológiai kérdésekkel. A névtani terminusok kialakulásának és változásának története egy különálló monográfia témája lehetne. Napjainkban a Szlovák Tudományos Akadémia Névtudományi Bizottsága egy szlovák névtani terminológiai szótár előmunkálatain dolgozik. A közeljövőben kívánatos lenne egy magyar névterminológiai szótár (vagy terminusjegyzék) elkészítése is (vö. FARKAS megj. e.), amely nagyban segíthetné a névkutatók munkáját.

Hivatkozott irodalom

- BAUKO JÁNOS 2004. Hegymászó útnevek a Szulyói-sziklákon. *Névtani Értesítő* 26: 119–35.
- BAUKO JÁNOS 2007. Motivácia vzniku názvov horolezeckých ciest. In: POVAŽAJ, MATEJ – ŽIGO, PAVOL eds., *Súradnice súčasnej onomastiky. Zborník materiálov zo 16. slovenskej onomastickej konferencie*. Bratislava. 190–203.
- BAUKO JÁNOS 2008. A szlovák névtudomány múltja és jelene. *Névtani Értesítő* 30: 185–93.
- BAUKO JÁNOS 2009. *Ragadványnév-vizsgálatok kétnyelvű környezetben*. Nyitra–Budapest.
- BAUKO JÁNOS 2010. Hegynévhasználat a fordítás és kétnyelvűség tükrében. In: BAUKO JÁNOS szerk., *Bilingvizmus és fordítás. Nyelvészeti tanulmányok Arany A. László születése 100. évfordulójának tiszteletére*. Nyitra. 19–29.
- BAUKO JÁNOS 2011. A szocioonomasztika kutatási területei. In: LŐRINCZ ILDIKÓ szerk., *Európai-ság, magyarság Közép-Európában. XIV. Apáczai-napok*. Győr. 108–16.
- BAUKO JÁNOS 2012a. A gasztroantroponimák szemiotikája. In: BALÁZS GÉZA – BALÁZS LÁSZLÓ – VESZELSZKI ÁGNES szerk., *Gasztroszemiotika. Az étkezés jelei*. Budapest. 178–86.
- BAUKO JÁNOS 2012b. Krycie mená na internete. In: *Varia XX*. Megjelenés előtt.
- BAUKO JÁNOS megj. e. Közösségi ragadványnevek használata a szlovákiai magyarok körében. Megjelenés előtt a 17. Élőnyelvi Konferencia kötetében. Szeged.

- BLANÁR, VINCENT 1962. K príprave súpisu slovanskej onomastickej terminológie. *Československý terminologický časopis* 1: 278–83.
- BLANÁR, VINCENT 1996. *Teória vlastného mena. Status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii*. Bratislava.
- BLANÁR, VINCENT 2008. *Vlastné meno vo svetle teoretickej onomastiky*. Bratislava.
- BLANÁR, VINCENT – MAJTÁN, MILAN szerk. 1968. *I. slovenská onomastická konferencia. (Bratislava 5. – 6. decembra 1967)*. Bratislava.
- BLANÁR, VINCENT – MATEJČÍK, JÁN 1978. *Živé osobné mená na strednom Slovensku I/1. Designácia osobného mena*. Bratislava.
- BLANÁR, VINCENT – MATEJČÍK, JÁN 1983. *Živé osobné mená na strednom Slovensku I/2. Distribúcia obsahových modelov*. Martin.
- BÖLCSKEI ANDREA 2012a. Helynevek standardizációja: alapelvek, terminológiai kérdések a nemzetközi és a magyar gyakorlatban. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 7: 85–102.
- BÖLCSKEI ANDREA 2012b. A helynév-standardizáció terminológiájáról. *Névtani Értesítő* 34: 167–78.
- BUČKO, DMITRO – TKAČOVA, NATALIJA 2012. *Slovník ukrajinskej onomastickej terminológie*. Charkov.
- DAVID, JAROSLAV 2006. Nicky v komunikaci na www chatu. In: JANDOVÁ, EVA et al. eds., *Čeština na www chatu*. Ostrava. 43–84.
- DVONČ, LADISLAV 1966. K niektorým základným onomastickým termínom. *Československý terminologický časopis* 5: 215–23.
- DVONČ, LADISLAV 1983. Z terminológie onomastiky. *Kultúra slova* 17: 172–8.
- FARKAS TAMÁS 2008. Szemlélet és terminológia a névkutatásban: a hivatalos magyar családnév-változtatások kérdései. In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk., *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai. A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai* 1. Budapest. 332–41.
- FARKAS TAMÁS 2011. Terminológiai munkálatok a névkutatás területén. *Névtani Értesítő* 33: 203–12.
- FARKAS TAMÁS 2012. Szempontok a magyar névtani terminológia megítéléséhez. *Névtani Értesítő* 34: 139–48.
- FARKAS TAMÁS megj. e. Egy magyar névtani terminológiai szótár tervéről. Megjelenés előtt a XXII. MANYE-konferencia kötetében.
- GARANČOVSKÁ, LENKA 2009. Vymedzenie chrématoným v onymickom systéme. *Acta onomastica* 50: 88–101.
- HAJDÚ MIHÁLY 1979. A magyar névtudomány műszavai. *Névtani Értesítő* 2: 18–28.
- HAJDÚ MIHÁLY 1994. *Magyar tulajdonnevek*. Budapest.
- HAJDÚ MIHÁLY 2003. *Általános és magyar névtan. Személynevek*. Budapest.
- HARVALÍK, MILAN 2003. K současnému stavu slovanské onomastické terminologie. In: BIOLIK, MARIA ed., *Metodologia badań onomastycznych*. Olsztyn. 33–47.
- HARVALÍK, MILAN 2008. K integračním tendencím v současné onomastické terminologii. In: ČORNEJOVÁ, MICHAELA – KOSEK, PAVEL eds., *Jazyk a jeho proměny. Prof. Janě Pleskalové životnímu jubileu*. Brno. 45–53.
- HOFFMANN ISTVÁN 1993. *Helynevek nyelvi elemzése*. Debrecen.
- HOFFMANN ISTVÁN 2008. A személynévrendszerek leírásához. *Magyar Nyelvjárások* 46: 5–20.
- HOFFMANN ISTVÁN 2012. Elmélet és terminológia a magyar helynévkutatásban. *Névtani Értesítő* 34: 127–37.
- HORECKÝ, JÁN 1994. Logonomastika ako onomastická disciplína. In: KROŠLÁKOVÁ, EMA ed., *Jazyková a mimojazyková stránka vlastných mien. 11. slovenská onomastická konferencia. Nitra 19.-20. mája 1994. Zborník referátov*, Bratislava–Nitra. 76–8.

Icosweb = <http://www.icosweb.net>.

IMRICHOVÁ, MÁRIA 2002. *Logonymá v systéme slovenčiny*. Prešov.

JUHÁSZ DEZSŐ 2004. A névtan néhány terminológiai és tudományrendszertani kérdéséről. In: FARKAS FERENC szerk., *Magyar névtani kutatások itthon és határainkon túl. Névtani tanácskozás Jászberényben*. Budapest. 165–9.

KNAPPOVÁ, MILOSLAVA 2000. K proměněnám systému hypokoristik. In: OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, LIBUŠE – ŠRÁMEK, RUDOLF – HARVALÍK, MILAN szerk., *Onomastické práce 4. Sborník rozprav k sedmdesátým narozeninám Ivana Lutterera*. Praha. 209–15.

KRŠKO, JAROMÍR 1998. Mikrosociálne toponymá. In: MAJTÁN, MILAN – ŽIGO, PAVOL eds., *Zborník materiálov z 13. slovenskej onomastickej konferencie*. Bratislava. 115–20.

KRŠKO, JAROMÍR 2009. Niekoľko poznámok k termínu anojkonymum a terénny názov. *Slovenská reč* 74: 357–62.

KUBA, LUDVÍK 1997. Dozná Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky brzkých změn? *Acta onomastica* 38: 13–4.

MAJTÁN, MILAN 1976. Základná slovenská toponomastická terminológia. In: BLICHA, MICHAL – MAJTÁN, MILAN eds., *Zborník materiálov z 5. slovenskej onomastickej konferencie (Prešov 3.–7. mája 1972)*. Bratislava. 113–6.

MAJTÁN, MILAN 1979. Onomastické termíny podľa objektov pomenúvaných vlastnými menami. *Kultúra slova* 13/5: 153–9.

MAJTÁN, MILAN 1989. Klasifikácia chrématonymie. In: ŠRÁMEK, RUDOLF – KUBA, LUDVÍK eds., *Chrématonyma z hlediska teorie a praxe. Sborník z 3. celostátního semináře „Onomastika a škola“ Ústí nad Labem 21.-22. 6. 1986*. Brno. 7–13.

MAJTÁN, MILAN 1996. *Z lexiky slovenskej toponymie*. Bratislava.

MAJTÁN, MILAN 2011. *Prostriedky identifikácie*. In: VALENTOVÁ, IVETA ed., *Jazykovedné štúdie XXIX. Život medzi apelatívami a propriami*. Bratislava. 15–9.

MAJTÁN, MILAN 2012. Pragmatonymá sú vlastné mená. In: OLOŠTIAK, MARTIN ed., *Jednotlivé a všeobecné v onomastike. 18. slovenská onomastická konferencia*. Prešov. 274–9.

MIKESY SÁNDOR 1960. Mi legyen az onomasztika magyar neve? *Magyar Nyelv* 56: 236–8.

OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, LIBUŠE 1998. K hierarchii onomastických termínů podle objektů pojmenovaných vlastními jmény. *Acta onomastica* 39: 46–54.

OLOŠTIAK, MARTIN 2010. O spôsoboch tvorenia vlastných mien. *Slovenská reč* 75: 209–24.

Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika. Osnovnaja sistema i terminologija slavonskoj onomastiki. Grundsystem und Terminologie der slawischen Onomastik. Skopje, 1983.

ÖRDÖG FERENC 2010. Névföldrajz, onomatodialektológia, névdialektológia. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig. A 2010. június 8-i szombathelyi tanácskozás előadásai*. MNyTK. 234. Budapest–Szombathely. 127–33.

RAÁTZ JUDIT 2008. Névadás az interneten. In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk., *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1. Budapest. 443–50.

RZETELSKA-FELESZKO, EWA – CIEŚLIKOWA, ALEKSANDRA – DUMA, JERZY red. 2002–2003. *Slowiańska onomastyka. Encyklopedia*. 1–2. Warszawa–Kraków.

SLÍZ MARIANN 2010. A történeti személynévkutatás terminológiájához. *Névtani Értesítő* 32: 157–72.

SLÍZ MARIANN 2012. Terminusok keletkezése és változása. *Névtani Értesítő* 34: 149–56.

J. SOLTÉSZ KATALIN 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Budapest.

- SVOBODA, JAN – ŠMILAUER, VLADIMÍR – OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, LIBUŠE – OLIVA, KAREL – WITKOWSKI, THEODOLIUS 1973. *Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky. Grundsystem und Terminologie der slawischen Onomastik*. Zpravodaj místopisné komise ČSAV 14: 1–280. Praha.
- ŠMILAUER, VLADIMÍR 1976. Třídění vlastních jmen. (Teze). In: BLICHA, MICHAL – MAJTÁN, MILAN eds., *Zborník materiálov z 5. slovenskej onomastickej konferencie (Prešov 3.–7. mája 1972)*. Bratislava. 109–11.
- ŠRÁMEK, RUDOLF 1999. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno.
- VALENTOVÁ, IVETA 2009. Anojkonymum alebo terénny názov? *Slovenská reč* 74: 31–4.
- VALENTOVÁ, IVETA 2012. Poznámky k rozdielom medzi prezývkou a funkčným členom živého mena individuálnou charakteristikou. In: OLOŠTIAK, MARTIN ed., *Jednotlivé a všeobecné v onomastike. 18. slovenská onomastická konferencia*. Prešov. 113–22.
- VALENTOVÁ, IVETA megj. e. Transonymizácia – jeden zo spôsobov rozširovania propriálnej lexiky. *Slovenská reč*. Megjelenés előtt.
- VÖRÖS FERENC 2009. Névváltoztatás és névhelyreállítás a kisebbségi magyar névhasználat tükrében: terminológiai javaslat egy névtani jelenség megnevezésére. In: FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk., *A családnév-változtatások története időben, térben, társadalomban*. Budapest. 57–74.
- WITKOWSKI, THEODOLIUS 1964. *Grundbegriffe der Namenkunde*. Berlin.
- WITKOWSKI, THEODOLIUS 1976. Definitionen zur onomastischen Terminologie. In: BLICHA, MICHAL – MAJTÁN, MILAN eds., *Zborník materiálov z 5. slovenskej onomastickej konferencie (Prešov 3.–7. mája 1972)*. Bratislava. 117–40.
- ZGUSTA, LADISLAV 1995. Systematická terminologie onomastiky. *Acta onomastica* 36: 262–72.
- ŽIGO, PAVOL 2008. Ideonymá a problematika transonymizácie. In: ČORNEJOVÁ, MICHAELA – KOSEK, PAVEL eds., *Jazyk a jeho proměny. Prof. Janě Pleskalové životnímu jubileu*. Brno. 265–70.
- ŽIGO, PAVOL 2010. Budú v onomastike aj muzikonymá? (O jednej-dvoch Plavovláskach). *Slovenská reč* 75: 270–7.

BAUKO JÁNOS

JÁNOS BAUKO, Comparing Hungarian and Slovakian (Slavic) onomastic terminology

The author gives a brief survey of recent research in Hungarian and Slovakian (Slavic) onomastic terminology, and compares several onomastic terms in these languages. While Hungarian onomastic terminology is characterized by the use of Hungarian terms (Hungarocentrism) and terms used only in a single language, Slovakian (Slavic) onomastic terminology is built up of terms of foreign origin (internationalism) and terms used in similar forms and with similar meanings in several languages.